МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Кафедра соціології та психології

Факультет № 6

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни «**Психологія сімейних стосунків»**
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
053 Психологія (практична психологія)

Харків 2020

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою

Харківського національного

університету внутрішніх справ

Протокол від 23.09.20 № 9

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6

Протокол від 16.09.20 № 6

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради

ХНУВС з гуманітарних та соціально-економічних дисциплін

Протокол від 18.09.20 № 5

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 7.09.20 № 9)

Розробник:

Доцент кафедри соціології та психології Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Греса Н.В.

Рецензенти:

1. .Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри психології та педагогіки гуманітарного факультету Національної академії Національної гвардії України, Воробйова І.В.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент, Шиліна А.А.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5 Загальна кількість годин – 150 Кількість тем - 10	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Навчальний курс 3 Семестр 6 Види контрою: залік
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
денна форма навчання		заочна форма навчання
Лекції – 32; Семінарські заняття – 16; Практичні заняття – 16; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 86; Індивідуальні завдання: Курсова робота – 0 Реферати (тощо) – 1(6 семестр)		Лекції – 8; Семінарські заняття – 4; Практичні заняття –6; Лабораторні заняття – 0; Самостійна робота – 132; Індивідуальні завдання: Курсова робота – 0 Реферати – 1(6 семестр)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни «Психологія сімейних стосунків» є формування адекватного уявлення студентів щодо психологічних закономірностей шлюбно-сімейних стосунків, для вироблення вмінь застосування знань у професійній діяльності практичного психолога.

Завдання вивчення дисципліни «Психологія сімейних стосунків » є цілеспрямоване оволодіння студентами теоретичними знаннями з психології сім'ї (уявлення про еволюцію шлюбно-сімейних відносин, особливості життєвого циклу сім'ї та закономірності її динаміки, чинники та концепції дестабілізації шлюбно-сімейних відносин, модель психологічно здорової сім'ї, виховання дитини у сім'ї та інше) , а також формування вмінь і навичок практичної роботи психолога в галузі сімейного консультування.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна психологія, соціальна психологія, вікова психологія; основи психотерапії; психодіагностика; диференційна психологія; основи психологічного консультування; основи психокорекційної роботи.

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: об'єкт та предмет психології сім'ї; сутність діяльності психолога в сфері сімейного консультування; вітчизняні і зарубіжні концептуальні підходи і принципи

вивчення та корегування сімейних відносин; сімейні процеси і стани, що виникають в ході суспільної діяльності подружжя; основні концепції та методи діагностики сімейних стосунків; основні концепції та методи корекції сімейних стосунків.

вміти: робити психологічний аналіз стану сімейних відносин ; аналізувати психологічно значущі ситуації та фактори що виникають у сімейних відносинах; досконало володіти методами психологічного впливу та основами корекції сімейних відносин; діагностувати та розв'язувати конфліктні ситуації в сім'ї; організовувати психологічне сімейне консультування; користуватися методами психодіагностики сім'ї з метою надання їй відповідної психологічної допомоги; обирати доцільний метод психокорекції; формувати пропозиції щодо надання психологічних рекомендацій та консультацій населенню, сприяти проведенню психоконсультаційної роботи.

Програмні компетентності, які формуються при вивченні навчальної дисципліни:		
Інтегральна компетентність	І. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.	
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК-1	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
	ЗК-2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
	ЗК-4	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
	ЗК-5	Здатність бути критичним і самокритичним.
	ЗК-6	Здатність приймати обґрунтовані рішення.
	ЗК-8	Навички міжособистісної взаємодії.
	ЗК-9	Здатність працювати в команді.
	ЗК-11	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
	СК-1	Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
	СК-2	Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ..
	СК-3	Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

	СК-4	Здатність самостійно збирати та критично
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)		опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
	СК-5	Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.
	СК-7	Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
	СК-8	Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).
	СК-9	Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту.
	СК-10	Здатність адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.
	СК-11	Здатність дотримуватися норм професійної етики.
	СК-12	Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку
	СК-13	Здатність до розроблення та реалізації психологічної корекції в залежності від потреб конкретних індивідів та груп.
	СК14	Здатність розробляти та реалізовувати психотерапевтичні, психореабілітаційні та адаптаційні заходи, спрямовані на відновлення психологічного і психічного здоров'я громадян, які перебувають у кризі.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема № 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен.

Розкривається сутність сім'ї, як найважливішої форми організації особистого життя та биту, яка заснована на подружньому союзі та на родинних відносинах, розкривається роль, яку відіграє сім'я у житті кожної людини та у суспільстві в цілому.

Тема № 2. Структура та основні характеристики сучасної сім'ї.

Сім’ як система. Функції сім’ї. Структура сім’ї. Характеристика структурних елементів сім’ї: чисельний і персональний склад сім'ї, сімейні правила, сімейні ролі, сімейні підсистеми, межі сім'ї, міфи і легенди (Е.Г. Ейдеміллер і В. Юстицкіс). Характеристика структурних елементів сім’ї (А.Я. Варга). Поняття життєвий цикл сім’ї. Основні класифікації життєвого циклу сім’ї. Сімейні труднощі та поняття нормативних та ненормативних криз, які пов’язані з життєвим циклом сім’ї.

Тема № 3. Проблема стабільності шлюбу та сім’ї.

Розглядається поняття « шлюбу» та критерії вибору шлюбного партнера. Умови стабільності шлюбу. Чинники розірвання шлюбу. Подружня сумісність як основа стабільності сім’ї. Рівні подружньої сумісності. Подружня адаптація до сімейного життя. Психологічне здоров’я сім’ї: сутність і рівні. Психологічна готовність особистості до сімейного життя .

Тема № 4. Характеристика дошлюбного періоду та молодої родини.

Функції дошлюбного періоду. Проблема мотивації, що сприяє вступу до шлюбу. Дошлюбне консультування, шлюбне посередництво. Теорії вибору шлюбного партнера. Консультування пари та індивідуальне консультування потенційного подружжя. Психологічне консультування осіб при труднощах в пошуках шлюбного партнера. Поняття та загальна характеристика молодої родини. Типи молодих сімей та стадії їх розвитку. Основні причини розлучень в молодих сім’ях.

Тема № 5. Сім’я та її вплив на формування особистості дитини.

Аналізуються особливості ролі сім’ї в соціалізації дитини. Класифікації стилів сімейного виховання. Типи батьківської любові та батьківські директиви. Причини неадекватного відношення батьків до дітей.

Тема № 6. Сімейні конфлікти та їх характеристика.

Основні причини сімейних конфліктів. Етапи конфліктів. Основні характеристики типових конфліктів. Стратегії поведінки та способи виходу з конфліктної сімейної ситуації. Профілактика сімейних конфліктів. Сімейна сварка. Сімейні стреси та емоційне вигорання. Ревнощі та сімейна зрада. Психологічні детермінанти ревнощів. Нормальні та патологічні ревнощі. Типологія ревнощів (Т.В. Андреєва, В. Менделевич). Мотиви позашлюбних зв’язків (А.Н. Волкова). Відмінності в мотивуваннях зрад у чоловіків і жінок (Лосева). Стадії та форми прощення (Р. Енрайт). Прийняття прощення.

Тема № 7. Поняття розлучення та повторних шлюбів.

Розлучення. Фактори розлучення. Фази і стадії розлучення. Мотиви і причини розлучення. Фактори ризику розлучення. Види повторних шлюбів. Наслідки розлучень для дітей. Шляхи корекції.

Тема № 8. Сім’я як джерело психічної травматизації особистості.

Розкривається сутність основних сфер життєдіяльності сім’ї та розглядається механізм порушення основних сфер життєдіяльності сім’ї, як виток психічної травматизації особистості.

Тема № 9. Діяльність психолога щодо надання психологічної допомоги сім’ї**.**

Розглядаються питання надання психологічної допомоги при неврозах, невротичних порушеннях та психосоматичних розладів різних рівнів.

Тема № 10. Сучасні методи психологічної корекції сім’ї сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія.

Характерні риси психологічного консультування і психотерапії. Принципи психологічного консультування сім’ї. Механізми психологічної корекції сімейних стосунків. Базисні психотехнічні засоби: організація спілкування, діяльності, практики нових соціальних відносин тощо. Спеціальні психотехнічні дії: техніка безоцінного, емпатійного слухання, техніка психодрами та ін. Можливості психокорекції подружніх стосунків. Психологічна корекція стосунків батьків з дітьми. Поняття про спільну сімейну психотерапію і доцільність її застосування. Принципи і стадії процесу сімейної психотерапії на основі різних підходів. Особливості подання психологічної допомоги сім’ї, де є діти різного віку. Напрямки сімейної психотерапії (структурна модель, модель, заснована на теорії систем М. Боуена, комунікативна модель роботи з сім’єю, стратегічна психотерапія, поведінкова психотерапія сім’ї, трансакційна модель сімейної психотерапії, психотерапевтична модель, що ґрунтується на досвіді). Стадії та техніки сімейної психотерапії. Принципи психологічного консультування сім’ї. Дошлюбне сімейне консультування. Консультування з приводу подружніх проблем. Консультування при сексуальних проблемах. Консультування одного з подружжя. Консультування сім’ї з приводу проблем у стосунках з дітьми. Психологічна допомога родинам, які виховують дитину з функціональними обмеженнями. Консультування у ситуації розлучення. Консультування прийомних сімей.

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1: Сім'я як соціально-психологічний феномен	**12**	**2**				**10**	**залік**
Тема № 2 : Структура та основні характеристики сучасної сім'ї.	**22**	**6**	**4**	**4**		**10**	
Тема № 3 : Проблема стабільності шлюбу та сім'ї.	**18**	**4**	**2**	**2**		**10**	
Тема № 4 : Характеристика дошлюбного періоду та молодої родини.	**14**	**2**	**2**			**10**	
Тема № 5 : Сім'я та її вплив на формування особистості дитини	**20**	**4**		**4**		**10**	
Тема № 6: Сімейні конфлікти та їх характеристика.	**18**	**4**	**2**	**2**		**10**	
Тема № 7: Поняття розлучення та повторних шлюбів.	**14**	**2**	**2**			**10**	
Тема № 8: Сім'я як джерело психічної травматизації особистості.	**12**	**2**	**2**	**2**		**6**	
Тема № 9: Діяльність психолога щодо надання психологічної допомоги сім'ї	**8**	**2**				**6**	
Тема № 10: Сучасні методи психологічної корекції сім'ї сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія.	**12**	**4**	**2**	**2**		**4**	

Всього за семестр № 6:	**150**	**32**	**16**	**16**	**-**	**86**	

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	**Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни**						**Вид контролю**
	Всього	**з них:**					
		лекції	**Семінарські заняття**	**Практичні заняття**	**Лабораторні заняття**	**Самостійна робота**	
Тема № 1: Сім'я як соціально-психологічний феномен	**12**	**2**				**10**	**залік**
Тема № 2 : Структура та основні характеристики сучасної сім'ї.	**18**	**2**	**2**	**2**		**12**	
Тема № 3 : Проблема стабільності шлюбу та сім'ї.	**12**		**2**			**10**	
Тема № 4 : Характеристика дошлюбного періоду та молодої родини.	**10**					**10**	
Тема № 5 : Сім'я та її вплив на формування особистості дитини	**12**			**2**		**10**	
Тема № 6: Сімейні конфлікти та їх характеристика.	**24**	**2**		**2**		**20**	
Тема № 7: Поняття розлучення та повторних шлюбів.	**20**					**20**	
Тема № 8: Сім'я як джерело психічної травматизації особистості.	**10**					**10**	
Тема № 9: Діяльність психолога щодо надання психологічної допомоги сім'ї	**20**					**20**	
Тема № 10: Сучасні методи психологічної корекції сім'ї сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія.	**12**	**2**				**10**	
Всього за семестр № 6: 120	**150**	**8**	**4**	**6**	**-**	**132**	

4.1.3. Теми та завдання до семінарських та практичних занять

Тема № 2. Структура та основні характеристики сучасної сім'ї.
Семінарське заняття. Загальні аспекти психології сім'ї.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань за темою «Структура та основні характеристикисучасної сім'ї».

Кількість годин – 4години**.**

Навчальні питання:

1**.** Функції, структура та динаміка сім'ї.
2. Рольова структура сім'ї

Теми рефератів та додаткові питання:

1. Історія розвитку психології сімейних стосунків.
2. Причини та наслідки еволюції сімейно-шлюбних стосунків.
3. Психологічний аналіз взаємостосунків у традиційній православній сім'ї.
4. Психологічний аналіз взаємостосунків у традиційній мусульманській сім'ї.
5. Відображення сім'ї у вітчизняній (художній) літературі.
6. Роль національних традицій у сімейних стосунках.

Література

1. Варга А.Я. Системная семейная психотерапия : краткий лекционный курс. СПб.: Речь. 2001. 144 с.
2. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
3. Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко Н.І.– К.:Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с. Режим доступа: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
4. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.
5.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/

6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle — Національний університет «Острозька академія»https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php

Тема № 2. Структура та основні характеристики сучасної сім'ї.
Практичне заняття: Психологічні особливості шлюбу та сімейного життя.
Навчальна мета заняття: формування вмінь практичного використання методик дослідження розподілу ролей у сім'ї.
Кількість годин: 4 години.
Навчальні питання:
1. Методика «Розподіл ролей у сім'ї» (Ю.Є.Альошина, Л.Я.Гозман, Є.М.Дубовська)
2. Тест задоволеність шлюбом (Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубовська).
3. Сімейна соціметрія та генограма.

Методи: тестування, дискусія.
Інструментарій: опитувальний лист, бланк відповідей, ручка.

Література

1. Васильченко О.М**.** Діагностика та корекція репродуктивної поведінки особистості: навчально-методичне видання. К.: 2012. 96 с. Режим доступа: http://divovo.in.ua/vasilechenko-olega-mikolayivna-diagnostika-ta-korekciya- reprod.html
2. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
3. Ушакова І.М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. НУЦЗУ. 2017. Режим доступа:http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2067/Konspekt_lekcij_PsS.pdf
4. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/

7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php

Тема № 3. Проблема стабільності шлюбу та сім'ї.
Семінарське заняття. Психологічні особливості шлюбу та сімейного життя.
Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.
Кількість годин – 2 години.

Навчальні питання:
1. Шлюб. Види шлюбних відношень.
2. Умови стабільності шлюбу. Чинники розірвання шлюбу.
3. Подружня сумісність як основа стабільності сім'ї. Рівні подружньої сумісності.

Теми рефератів та додаткові питання:
1. Сімейне благополуччя як фактор психічного здоров'я людини.
2. Кризи розвитку шлюбу.
3. Наслідки розлучення.
4. Психологічні проблеми повторних шлюбів.
5. Сучасні моделі організації шлюбу та сім'ї.
6. Мотиви вступу до шлюбу в дисфункціональних сім'ях.

Література
Основна

1. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf.
2. Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко Н.І.– К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с. Режим доступа: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
3. Психологія сім'ї: навч. посібник / [Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А.,Мисник С.О., Савченко Ю.Ю. та ін.]; за заг. ред.В.М. Поліщука. [2-е вид.].Суми: ВТД «Університетська книга». 2008. 282 с.
4. Ушакова І.М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. НУЦЗУ. 2017. Режим доступа:http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2067/Konspekt_lekcij_PsS.pdf

5. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Допоміжна

1. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.МАУП, 2001. 96с.
2. Кравець В. Психологія сімейного життя: В 2-х ч. - Тернопіль, 1995. – 695 с
3. Седих К.В. Психологія сім'ї : навч. посіб.. К.:ВЦ«Академія»,2015. 192 с.
4. Целуйко В.М. Ц34 Психология современной семьи : кн. для педагогов и родителей. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2006. 287 с. : ил. (Психология для всех)

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php.

Тема № 3. Проблема стабільності шлюбу та сім'ї.

Практичне заняття: Психологічні особливості шлюбу та сімейного життя.

Навчальна мета заняття: формування вмінь практичного використання методик

дослідження особливостей спілкування між подружжям.

Кількість годин: 2 години.

Навчальні питання:

1.Особливості спілкування між подружжям. Методика міжособистісного спілкування подружжя (Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубовська).

2. Тест задоволеність шлюбом (Ю.Є. Альошина, Л.Я. Гозман, Є.М. Дубовська).

Методи: тестування, дискусія.

Інструментарій: опитувальний лист, бланк відповідей, ручка.

Література

Основна

1. Варга А.Я. Системная семейная психотерапия : краткий лекционный курс. СПб.: Речь. 2001. 144 с.
2. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів

напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа:http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
3. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. / О. А. Столярчук. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с. Режим доступа:http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19502/1/O_Stoliarchuk_PSS_IL.pdf
4. Ушакова І.М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. НУЦЗУ. 2017. Режим доступа:http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2067/Konspekt_lekcij_PsS.pdf
5. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Допоміжна

1. Алѐшина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. М.: Класс, 1999. 208с.
2. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001. 96 с.
3. Седих К.В. Психологія сім'ї : навч. посіб.. К.:ВЦ«Академія»,2015. 192 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php

Тема № 4.: Характеристика дошлюбного періоду та молодої родини.

Семінарське заняття. Особливості функціонування сім'ї у дошлюбний період та період молодої родини.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань за даною темою.

Кількість годин – 2 години.

Навчальні питання:

1. Психологічне завдання дошлюбного періоду.
2. Функції передшлюбного періоду.
3. Дошлюбні фактори ризику.
4. Молода сім'я її задачі і особливості. Соціально-психологічний портрет сучасної молодої сім'ї.
5. Етап-народження першої дитини.

Теми рефератів та додаткові питання:

1. Схарактеризуйте розвиток стосунків у дошлюбній парі.
2. Психологічні умови оптимізації взаємостосунків у передшлюбний період.
3. Психологія емоційних стосунків як основа сімейного життя.
4. Психологи А.Добрович і О. Ясіцкая «пастки закоханості».
5. Що таке сімейна самосвідомість ?
6. Які завдання встають перед молодою сім'єю ?
7. В чому полягають завдання молодої сім'ї ? 4. Окресліть головні причини, що

спонукають високий рівень конфліктності саме в період «стадії діади» ?

8. Що можна зробити в боротьбі зі вторинною сімейною адаптацією ?
9. В чому полягає фундаментальна відмінність пострадянських сімей від європейської

або американської сім'ї.

Література
Основна

1. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
2. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. / О. А. Столярчук. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с. Режим доступа:http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19502/1/O_Stoliarchuk_PSS_IL.pdf
3. Ушакова І.М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. НУЦЗУ. 2017. Режим доступа:http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2067/Konspekt_lekcij_PsS.pdf
4. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Допоміжна

1. Ковалев С.В. Психология современной семьи : Информ.-метод. материалы к курсу "Этика и психология семейной жизни М. : Просвещение, 1988. 208 с.
2. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. И. Артамонова, Е. В.Екжанова, Е. В. Зырянова и др.; Под. Ред. Е. Г. Силяевой. — М.: Издательский центр «Академия», 2002. 192с.
3. Психологія сімейних взаємин: нав.посіб./[М.С. Корольчук, ПП. Криворучко,В.І. Осьодло та ін.]; заг.ред.М.С. Корольчука. – К.:Ніка-Центр, 2010.296 с.
4. Седих К.В. Психологія сім'ї : навч. посіб.. К.:ВЦ«Академія»,2015. 192 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php.

Практичне заняття 5. Особливості взаємовідносин батьків та дітей.

Навчальна мета заняття: сформувати у студентів уявлення щодо складностіпроцесу виховання та взаємодії з батьками; обговорення результатів

практичного заняття.

Час проведення - 4 години.

Навчальні питання:

1. Вербальна і невербальна комунікативна взаємодія батьків та дітей. «Вправа неформальне спілкування».
2. Зміна неадекватних батьківських позицій. Переорієнтація контролю. Вправа «Оберемок обов'язків».
3. Батьківські позиції і стилі взаємодії між батьками та дітьми. Вправа. «Присідання».
4. Турбота батьків про себе є необхідною умовою гармонізації взаємостосунків з дітьми. Вправа. «Про кого я дбаю».
5. Гармонізація взаємин в сім'ї. Вправа «Сімейний герб і гімн»
6. Підведення підсумків заняття. Прощання з групою за допомогою вправи «Подарунки групі».

Методи: дискусія.

Інструментарій: Ватмани, олівці, фломастери, фарби, серветки, стрічка, м'яка іграшка, картонні коробки, пляшки з водою, папір.

Література

1. Программа тренинговых занятий по теме: «Детско-родительские отношения». методические рекомендации / сост. Л.А. Дубовицкая. Ханты-Мансийск: Принт Класс, 2010. 66с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php

Тема № 6. : Сімейні конфлікти та їх характеристика.

Семінарське заняття. Специфіка сімейних конфліктів та їх попередження та подолання.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань за даною темою.

Кількість годин – 2 години.

Навчальні питання:

1.Різновиди та основні причини сімейних конфліктів

2.Класифікація та основні категорії сімейних конфліктів (за В.Сисенко).

3.Ревнощі, подружня зрада та феномен «прощення» в сімейних стосунках.

Теми рефератів та додаткові питання:

1. Поміркуйте, чи можливо уникнути конфліктів в подружніх стосунках ?

2.Чи погоджуєтеся ви з думкою, що найважливішим є не попередження конфліктів, а їх

вирішення ?

1. Проаналізуйте найбільш «популярні» причини сімейних конфліктів.

Література

1. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
2. Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко Н.І.– К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с. Режим доступа: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
3. Психологія сім'ї: навч. посібник / [Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А.,Мисник С.О., Савченко Ю.Ю. та ін.]; за заг. ред.В.М. Поліщука. [2-е вид.].– Суми: ВТД «Університетська книга». 2008. 282 с.
4. Райгородский Д.Я. Психология и психотерапия семейных конфликтов. М, 2008.736 с.

5. Ушакова І.М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. НУЦЗУ. 2017. Режим доступа:http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2067/Konspekt_lekcij_PsS.pdf
6. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php

Тема № 6. : Сімейні конфлікти та їх характеристика.

Практичне заняття. Особливості взаємовідносин батьків та дітей.

Навчальна мета заняття: сформувати у студентів уявлення щодо складності конфліктів у сім'ї; обговорення результатів практичного заняття.

Час проведення - 2 години.

Навчальні питання:

1. Техніка «Конструктивної суперечки» С: Кратохвіла.
2. Опитувальник «Реакція подружжя на конфлікт» А. С. Кочаряна.

Методи: дискусія.

Інструментарій: ручка та зошит.

Література

1. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
2. Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко Н.І.– К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с. Режим доступа: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
3. Психологія сім'ї: навч. посібник / [Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А.,Мисник С.О., Савченко Ю.Ю. та ін.]; за заг. ред.В.М. Поліщука. [2-е вид.].– Суми: ВТД «Університетська книга». 2008. 282 с.
4. Райгородский Д.Я. Психология и психотерапия семейных конфликтов. М,

2008.736 с.
5. Ушакова І.М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. НУЦЗУ. 2017. Режим доступа:http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2067/Konspekt_lekcij_PsS.pdf
6. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php

Тема № 7.: Поняття розлучення та повторних шлюбів.

Семінарське заняття. Розлучення у сім'ї та проблема повторних шлюбів.
Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.
Кількість годин – 2 години.
Навчальні питання:
1. Розлучення як ненормативна сімейна криза та причини розлучень.
2. Повторні шлюби.

Теми рефератів та додаткові питання:

1.Хто з вітчизняних та зарубіжних науковців займався питанням вивченням і дослідженням розлучення, розірвання шлюбно-сімейних стосунків?
2. Які почуття, зазвичай, супроводжують процес розлучення?
3. Які існують негативні і позитивні наслідки розлучення?
4. З якими психологічними проблемами зустрічається неповна сім'я?
5. Які головні психологічні проблеми повторного шлюбу?
6.Висвітлити та прокоментувати негативні наслідки розлучення для чоловіків,
жінок, дітей.

Література

1. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%

D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
2. Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко Н.І.– К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с. Режим доступа: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
3. Психологія сім'ї: навч. посібник / [Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А.,Мисник С.О., Савченко Ю.Ю. та ін.]; за заг. ред.В.М. Поліщука. [2-е вид.].– Суми: ВТД «Університетська книга». 2008. 282 с.
4. Ушакова І.М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. НУЦЗУ. 2017. Режим доступа:http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2067/Konspekt_lekcij_PsS.pdf
5. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php

Тема № 8. Сім'я як джерело психічної травматизації особистості.

Семінарське заняття. Особливості функціонування сфер життєдіяльності сім'ї.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань за даною темою.

Кількість годин – 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття про внутрішню картину сім'ї.
2. Роль сценарію в життєдіяльності сім'ї.
3. Особливості міжособистісних комунікацій в сім'ї.
4. Сім'я: структура та інтеграція.
5. Рольові аспекти життєдіяльності сім'ї.

Теми рефератів та додаткові питання:

1. Принципи організації ефективної комунікації сім'ї.
2. Конфлікти подружжя, їх причини.
3. Порушення структурно-ролевих аспектів життєдіяльності сім'ї.
4. Особливості видів порушень сімейних уявлень.
5. Психологічні причини стійкості порушених уявлень.

6. Проблема розділення власті в сім'ї.

7. Роль порушень структурно-рольового аспекту життєдіяльності сім'ї в виникненні психічних порушень у дітей і підлітків.

8. Роль порушень механізмів інтеграції сім'ї в виникненні психічних порушень

у дітей і підлітків.

9. Роль порушень системи взаємного впливу членів родини в виникненні психічних порушень у дітей і підлітків.

Література

1. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
2. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php

Тема №8. Сім'я як джерело психічної травматизації особистості.

Практичне заняття. Проблема розподілу ролей у сім'ї та адаптація та згуртованість як показник функціонування родини.

Навчальна мета заняття: сформувати у студентів уявлення щодо складності процесу взаємодії у родині; обговорення результатів практичного заняття.

Час проведення - 2 години.

Навчальні питання:

1. Методика на визначення особливостей розподілу ролей в сім'ї (Ю.Е. Альошина, Л.Я. Гозман, Е.М. Дубовская).
2. Шкала сімейної адаптації та згуртованості (FACES-3).

Література

1. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів

напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
2. Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко Н.І.– К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с. Режим доступа: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
3. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php

Тема № 10. Сучасні методи психологічної корекції сім'ї сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія.

Семінарське заняття. Комунікаційна модель психологічного консультування сім'ї.

Навчальна мета заняття: контроль, корекція й закріплення знань по даній темі.

Кількість годин – 2 години

Навчальні питання:

1. Комунікаційна модель психологічного консультування сім'ї:
1.1. Робота з спотвореннями чужих повідомлень
1.2. Робота з викреслюванням і узагальненням.
1.3. Робота з неконгруентними посланнями
1.4. Робота психолога-консультанта з подружніми конфліктами.
1.5. Робота психолога-консультанта з проблемами виховання дітей в сім'ї.
1.6. Робота психолога-консультанта з батьківсько-юнацькими конфліктами.

Теми рефератів та додаткові питання:

1. Основні принципи роботи сімейного консультанта.
2. Актуальність роботи сімейного консультанта в сучасній Україні.
3. Основні положення психоаналітичної моделі консультування.
4. Модель біхевіористського консультування сім'ї. Корекція спілкування партнерів.
5. Системна сімейна терапія. Методи діагностики й корекції.
6. Трансакційна модель консультування Е. Берна.

7. Стратегічна модель консультування сім'ї.
8. Модель психологічного консультування сім'ї, яка базується на досвіді.
9. Оцінка ефективності консультування сім'ї.

Література

1. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
2. Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко Н.І. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с. Режим доступа: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
3. Психологія сім'ї: навч. посібник / [Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А.,Мисник С.О., Савченко Ю.Ю. та ін.]; за заг. ред.В.М. Поліщука. [2-е вид.]. Суми: ВТД «Університетська книга». 2008. 282 с.
4. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php.

Тема № 10. Сучасні методи психологічної корекції сім'ї сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія.

Практичне заняття. Комунікаційна модель роботи з сім'ями.

Навчальна мета заняття: формування у студентів уявлень про специфіку комунікаційної моделі роботи з сім'ями.

Кількість годин- 2 години.

Навчальні питання:

1.1. Робота з спотвореннями чужих повідомлень.

1.2. Робота з викреслюванням і узагальненням.

1.3. Робота з неконгруентними посланнями.

1.4. Робота психолога-консультанта з подружніми конфліктами.

1.5. Робота психолога-консультанта з проблемами виховання дітей в сім'.

1.6. Робота психолога-консультанта з батьківсько-юнацькими конфліктами.

Методи: дискусія.

Інструментарій: ручка, зошит

Література

1. Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко Н.І.– К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с. Режим доступа: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
2. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. / О. А. Столярчук. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с. Режим доступа:http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19502/1/O_Stoliarchuk_PSS_IL.pdf
3. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Допоміжна

1. Алѐшина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. – М.: Класс, 1999.– 208с.
2. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. – К.: МАУП, 2001.-96 с.
3. Седих К.В. Психологія сім'ї : навч. посіб.. К.:ВЦ«Академія»,2015. – 192 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php.

4.1.4. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни	**Література:**
Тема № 1. Сім'я як соціально-психологічний феномен 1.Дайте загальну характеристику історії розвитку шлюбних стосунків від продавності до сучасності.	Основна література: 1, 4, 5, 6, 9, 10, 11 Допоміжна: 2, 13,14,

2. Проаналізувати національні особливості сімейних стосунків. 3. Вивчити особливості розвитку української сім'ї.	27, 28 Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9
Тема № 2. Структура та основні характеристики сучасної сім'ї.	
1. Які завдання і проблеми постають перед сім'єю у	Основна література:
різних фазах життєвого циклу сім'ї? *П*одайте проблеми і відповідні завдання кожної фази (стадії) у вигляді таблиці. 2. Роль і значення сімейних функцій та їх психологічний аналіз. 3. Психологічна допомога при ненормативних сімейних кризах.	1, 4, 5, 6, 9, 10, 11 Допоміжна: 2, 13,14, 27, 28 Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9
Тема № 3. Проблема стабільності шлюбу та сім'ї.	
1.Особливості кризових ситуацій у сім'ї. 2.Проаналізувати особливості порушення спілкування між подружжям: причини, характеристика, шляхи конструктивного вирішення проблеми».	Основна література: 1, 4, 5, 6, 9, 10, 11 Допоміжна: 2, 13,14, 18, 23, 27, 28 Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9
Тема № 4. Характеристика дошлюбного періоду тамолодої родини.	
1.Проведення інтерв'ю «Взаємовідносини з майбутнім подружжям». 1. Психологічні умови оптимізації взаємостосунків у передшлюбний період. 2. Формування у молоді уявлень про сім'ю як необхідний етап підготовки до шлюбу.	Основна література: 1, 4, 5, 6, 9, 10, 11 Допоміжна: 2, 13,14, 18, 23, 27, 28 Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9
Тема № 5. Сім'я та її вплив на формування особистості дитини	
1.Визначити основні психолого-педагогічні моделі батьківсько-дитячих взаємин. 2.Вивчити психологічні механізми впливу батьків на особистість дитини. 3. Сім'я як розвиваюче середовище для дитини з обмеженими можливостями. 4.Обґрунтуйте психологічні причини неадекватної або проблемної поведінки дітей у сім'ї, використовуючи теорію А.Адлера та Р.Дрейкурса. 5.Оберіть одну із конкретних проблем дітей (поданих нижче) та розробіть план-схему роботи психолога із зазначеною проблемою. *Список проблем:* бійки дітейв сім'ї повільність і незграбність, спалахи гніву,брехня і злодійство, нешаноблива і зухвала мова, ниюча дитина.	Основна література: 1, 4, 5, 6, 9, 10, 11 Допоміжна: 2, 13,14,21, 24, 27, 28, 29 Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9

Тема № 6. Сімейні конфлікти та їх характеристика.	
1.Конструктивна і деструктивна функції конфлікту в житті подружжя. Мета роботи психолога по відношенню до подружнього конфлікту. Причини посилення деструктивної функції в подружніх конфліктах і робота з цими причинами. 2.Розглшянути та провести техніки, що дозволяють формувати у подружжя навички конструктивної поведінки в конфліктній ситуації: • Методика "Конструктивна сварка" ("Конструктивна суперечка") чеського психолога Станіслава Кратохвіла. • Методика "Подружній договір". Використання графіків освоєння навичок вирішення проблем, щоденникових форм записів в процесі застосування цієї методики. • Техніки "Подружня конференція" та "Сімейна рада". • Методика психологічної діагностики та корекції конфліктного спілкування в сім'ї В.А. Смєхова. 2. Використання психодіагностичної методики "Реакції подружжя на конфлікт", розробленої українським психологом А.С. Качаряном, для діагностики глибинних причин подружніх конфліктів. Робота з цими причинами у випадку їх виявлення.	Основна література: 1, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11 Допоміжна: 2, 13,14, 19, 22, 27, 28 Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9
Тема № 7. Поняття розлучення та повторних шлюбів.	
1. Що, на вашу думку, впливає на ріст кількості розлучень? Обґрунтуйте свою відповідь. Чи можна уникнути розлучення? 2. Розгляньте проблему примирення подружжя на першому етапі розлучення: існуючий стан та перспективи. Які шляхи вирішення даної проблеми вибачите? 3.3 якими проблемами зустрічається подружжя після розлучення? В чому особливості становища покинутого партнера? 4.Які проблеми постають перед дітьми розлучених батьків? Як їх можна уникнути? Прочитайте працю Констанції Аронс «Розлучення: крах чи нове життя?» і розробіть порадник на її основі.	Основна література: 1, 4, 5, 6, 9, 10, 11 Допоміжна2, 13,14, 19, 22, 27, 28 Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9
Тема №8. Сім’я як джерело психічної травматизації особистості.	
1.Визначити особливості міжособистісних комунікацій у сім’ї та порушення комунікативногопроцесу. 2.Дослідити причини порушення міжособистісної комунікації у сім’ї». 3.Проаналізувати «Сімейні постулати».	Основна література: 1, 4, 5, 6, 9, 10, 11 Допоміжна: 2, 13,14, 19, 22, 27, 28 Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9
Тема № 9. Діяльність психолога щодо надання психологічної допомоги сім’ї	

1.Визначити теоретичні моделі сімейного консультування. 2.Проаналізуваи особливості консультування сім'ї з приводу складностей у взаєминах з дітьми. 3. Проаналізувати особливості консультування у ситуації розлучення. 4. Визначити методики корекції дитячо-батьківських і сімейних взаємовідносин.		Основна література: 1, 4, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11 Допоміжна: 1, 3,6,11, 12, 15, 18, 20 Інформаційні ресурси в Інтернеті:1-9
	Тема № 10. Сучасні методи психологічної корекції сім'ї сімейних стосунків: психологічне консультування і психотерапія.	
	1.Визначити теоретичні моделі сімейного консультування. 2.Проаналізуваи особливості консультування сім'ї з приводу складностей у взаєминах з дітьми. 3. Проаналізувати особливості консультування у ситуації розлучення. 4. Визначити методики корекції дитячо-батьківських і сімейних взаємовідносин. 5. Охарактеризуйте діагностику сім'ї з точки зору системного підходу. Яким є практичне застосування системної моделі Оудсхоорна? 6. Окресліть основні компоненти інтегративної моделі А.В. Чернігова.	Основна література: 1, 4, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 11 Допоміжна: 1, 3,6,11, 12, 15, 18, 20 Інформаційні ресурси в Інтернеті: 1-9

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми рефератів

1. Історія розвитку сім'ї в соціогенезі.
2. Історичні типи сім'ї.
3. Провідні тенденції в розвитку сучасної сім'ї.
4. Чоловічі та жіночі стереотипи що до сім'ї та браку.
5. Психологічне здоров'я сім'ї: сутність і рівні. Умови управління психологічним здоров'ям сім'ї.
6. Теоретичні підходи к аналізу кохання як психологічному феномену (З.Фрейд, Є.Фромм, К.Хорні, Є.Еріксон, Р.Мей, В.В.Столін, І.С.Кон)
7. Типи кохання, їх генезис та розвиток. Статуси інтимності (Марсіа, Орловскі).
8. Перекручення та порушення кохання. Невротичне кохання (Є.Фромм, К.Хорні)
9. Проблема розділення власті.
10. Сімейні міфи.
11. Особливості материнського та батьківського кохання.
12. Психологічні проблеми виховання дітей в неповної сім'ї.
13. Типи прихильності та умови її формування.
14. Стратегічна сімейна психотерапія.
15. Сімейна психотерапія конструктів.
16. Шляхи розвитку внутрішнього образа сім'ї.

17. Наївні сімейні постулати.
18. Репрезентативні системи і їх роль у формуванні взаємин у сім’ї.
19. Сучасні концепції порушення комунікації у сім’ї.
20. Ролі, що патологізують - механізми виникнення й корекції.
21. Роль порушень структурно-рольового аспекту життєдіяльності сім’ї у виникненні психічних порушень у дітей і підлітків.
22. Роль порушень механізмів інтеграції сім’ї у виникненні психічних порушень у дітей і підлітків.
23. Роль порушень системи взаємного впливу членів сім’ї в виникненні психічних порушень у дітей і підлітків.
24. Психологічна корекція нерозвиненості батьківських почуттів.
25. Психологічна корекція негативізму до батьків.
26. Психологічна корекція порушень правил і норм поведінки дітей.
27. Психологічне консультування осіб при труднощах в пошуках шлюбного партнера.
28. Проблема ревнощів та подружніх зрад.
29. Фактори, які є потенційною причиною розлучення.
30. Школа Пало Альто.
31. Психологічне консультування сім'ї з питань відносин з прабатьківській сім'єю.
32. Психологічна корекція постразводного ситуації.
33. Психологічне консультування при повторному шлюбі.
34. Психологія формування батьківства.
35. Технології психологічного супроводу батьківства.

5.1.2. Теми курсових робіт
немає
5.1.3. Теми наукових робіт
немає

6. Методи навчання

- конспектування лекцій та самостійне опрацьовування лекційного матеріалу за власним конспектом лекцій;
- підготовка до семінарських занять;
- підготовка до практичних занять;
- підготовка тематичних повідомлень;
- вирішення творчих практичних завдань.

Самостійна робота за кожною темою передбачає вивчення: - наукової літератури за темою; роботу з словниками, періодичними виданнями з психології сім’ї; складання аналітичних таблиць; розв'язування ситуативних завдань та інше.

Індивідуальна робота передбачає виконання наукових робіт у вигляді рефератів.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Психологічна сутність сім'ї як малої соціальної групи.
2. Функції сім'ї, їх характеристика.

3. Типологія сім'ї.
4. Психологічна структура сім'ї.
5. Етапи життєдіяльності сім'ї; їх стисла характеристика.
6. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї.
7. Психологічний аналіз проблем, властивих кожному етапу життєдіяльностісім’ї.
8. Сімейні труднощі та кризи, їх наслідки.
9. Нормально функціонуюча сім’я і дисфункціонуюча сім’я.
10. Сім’я як система. Сімейні підсистеми.
11. Сімейні правіла та стереотипи взаємодії.
12. Шлюб і сім'я. Психологічні умови стабільного шлюбу.
13. Мотивація шлюбно-сімейних стосунків та її особливості.
14. Подружня сумісність як чинник сімейної стабільності.
15. Особливості подружньої адаптації до сімейного життя.
16. Вторинна негативна адаптація до сімейного життя та умови її подолання.
17. Поняття про внутрішню картину сім’ї.
18. Сутність та структура сімейних уявлень.
19. Особливості міжособистісних комунікацій в сім’ї. Поняття комунікаційноїпроблеми, її розвиток.
20. Причини порушення міжособистісних комунікацій в сім’ї.
21. Сімейні суперечності як механізмі інтеграції сім’ї.
22. Основні типи розв’язування сімейних проблем.
23. «Спільність долі» як механізмі інтеграції сім’ї.
24. Відношення симпатії як механізмі інтеграції сім’ї.
25. Порушення структурно-ролевих аспектів життєдіяльності сім’ї. Ролі, щопатологізують, механізми виникнення.
26. Поняття життєвий цикл сім’ї.
27. Сімейні труднощі та поняття нормативних та ненормативних криз, які пов’язані з життєвим циклом сім’ї.
28. Мотивація вступу у шлюб.
29. Функції дошлюбного періоду.
30. Дошлюбне консультування, шлюбне посередництво.
31. Теорії вибору шлюбного партнера.
32. Поняття та загальна характеристика молодої родини.
33. Типи молодих сімей та стадії їх розвитку.
34. Основні причини розлучень в молодих сім’ях.
35. Основні причини сімейних конфліктів. Етапи конфліктів.
36. Основні характеристики типових конфліктів. Стратегії поведінки та способивиходу з конфліктної сімейної ситуації.
37. Профілактика сімейних конфліктів.
38. Сімейна сварка.
39. Ревнощі та сімейна зрада.
40. Стадії та форми прощення (Р. Енрайт). Прийняття прощення.
41. Фактори розлучення. Фази і стадії розлучення.
42. Мотиви і причини розлучення. Фактори ризику розлучення.
43. Види повторних шлюбів.
44. Наслідки розлучень для дітей. Шляхи корекції.
45. Вплив сім'ї на формування особистості дитини.

46. Механізми сімейної соціалізації. Підкріплення і його роль у становленніособистості дитини.
47. Умови ефективного заохочення дітей батьками. Проблема оптимальногостилю сімейного виховання.
48. Стилі сімейного виховання та їх характеристика.
49. Тип контролю і дисципліни в сім'ї та його роль у вихованні дитини.
50. Типові помилки сімейної о виховання. Причини неадекватного ставленнябатьків до дитини.
51. Характеристика неадекватного батьківського ставлення. Причини.
52. Особливості психодіагностики сім'ї на основі індивідуального підходу.
53. Цілі та завдання психологічної допомоги сім'ї.
54. Відмітні риси психологічного консультування і психотерапії.
55. Сімейна психотерапія, сімейне консультування та корекція.
56. Основні напрямки сімейної психокорекційної роботи.
57. Еклектичний підхід до діагностики сім'ї.
58. Проблемний підхід до діагностики сім'ї.
59. Поняття про сімейне консультування та сімейну психотерапію.
60. Техніка сімейного консультування.
61. Моделі психотерапії сім'ї.
62. Етапи та техникі сімейної системної психотерапії за Е.Г.Ейдеміллером.
63. Поведінковий підхід в сімейної психотерапії.
64. Родинна сімейна психотерапія.

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Оцінювання навчальної дисциплінипроводиться за результатами поточного та підсумковогоконтролю:

- поточний контроль - 50 балів
- підсумковий контроль 50 балів

Оцінка за поточний контроль складається з оцінювання аудиторної та результатів самостійної роботи здобувача, а також проміжного тестування.

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру (поточний контроль) та балів, набраних на підсумковому контролі (заліку).

До форм поточного контролю належить оцінювання: рівня знань під час практичних та семінарських занять; якості виконання індивідуальних завдань на практичних та семінарських заняттях; оцінка роботи в малих групах, проміжне тестування.

Здобувач вищої освіти має право на визнання результатів навчання (умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті, які поширюється на дисципліни обов'язкової та вибіркової компонент, що за тематикою та змістом відповідають як навчальній дисципліні загалом, так і її окремим розділам, темам, індивідуальним завданням (курсова робота, контрольна робота тощо), які передбачені робочою програмою (силабусом) конкретної навчальної дисципліни. (Посилання на Положення про порядок визнання в Харківському національному університеті внутрішніх справ результатів навчання

(умінь, компетентностей) у неформальній та/або інформальній освіті http://univd.edu.ua/files/generaldocs/non_formal_education.pdf).

Умови визначення навчального рейтингу здобувача, а також вимоги і критерії оцінювання деталізовані нижче.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ ЗА СЕМЕСТР			
Вид роботи	**Кількість**	**Максимум балів за 1**	**Разом**
Робота на лекційному занятті	16	1	16
Робота на семінарському занятті	8	2	16
Робота на практичному занятті	8	2	16
Проміжне тестування	2	1	2
Екзаменаційне тестування			50
Всього			100

ВИМОГИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ		
Вид роботи	**Кількість балів за один вид робіт**	**Критерії оцінювання**
Робота на лекційному занятті	1	Всі лекції з даного курсу мають інтерактивний характер, отже максимальну оцінку за роботу на лекції отримують здобувачі, які постійно включені в обговорення питань лекції, проявляють ініціативність
	0,5	Даний бал отримують здобувачі, які не беруть участі у обговоренні, втім демонструють уважність і не відволікаються від ходу лекції на сторонні справи
	0	Здобувач не приймає участі в лекційному занятті, порушує дисципліну, не слухає викладача,
		постійно відволікається або відсутній на занятті. Кожне пропущене заняття повинне бути відпрацьоване.
Робота на семінарському занятті	2	Здобувач бере участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача), виступає із змістовною доповіддю на

		питання за планом, проявляє ґрунтовну підготовку, висловлює власну точку зору щодо висвітлюваної проблеми й підкріплює її аргументацією, правильно відповідає на уточнюючі питання
	1	Здобувач бере участь в опрацюванні семінарських питань (доповнення, відповідь на питання викладача), за умови, що відповідь буде правильною і змістовною
	0,5	Здобувач присутній на семінарському занятті, уважно слухає інших і іноді доповнює відповіді на питання заняття
	0	Здобувач не приймає участі в занятті, порушує дисципліну, не слухає інших, постійно відволікається. Кожне пропущене заняття повинно бути відпрацьовано
Робота на практичному	2	Здобувач правильно та у повному обсязі виконав всі практичні завдання, оформив їх згідно з вимогами, може
занятті		відповісти на питання щодо змісту та техніки виконання практичного завдання.
	1	Здобувач виконав на середньому рівні або не всі практичні завдання, оформив їх згідно з вимогами, може відповісти з незначними помилками на питання щодо змісту та техніки виконання практичного завдання.
	0	Здобувач не виконав або неправильно виконав практичні завдання за темою.
Проміжне тестування	1	Проміжне тестування включає в себе питання, раніше обговоренні на семінарських заняттях і складається з 10 тестових питань з варіантами відповідей.
	0,5	Отримує здобувач який правильно відповів на 10-9 питань тесту.
	0,25	Отримує здобувач який правильно відповів на 8-7 питань тесту.
	0	Отримує здобувач який правильно відповів на 6-5 питань тесту.
	1-50	Підсумковий контроль (екзамен) проводиться у вигляді усних відповідей на білети, що включають три питання. Також підсумковий контроль може бути у вигляді тестів (50 питань) кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

Підсумковий контроль	50-41	Відповіді на усі питання білету відтворюються в повному обсязі, відповідь правильна, обґрунтована, логічна, містить аналіз і систематизацію, зроблені аргументовані висновки. Здобувач показує при цьому глибоке оволодіння матеріалом, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал.
	40-31	При відповіді на питання екзаменаційного білету відтворюється значна частина питань. Здобувач виявляє знання і розуміння основних положень, певною мірою може аналізувати, порівнювати та робити висновки. Питання висвітлює повно, висвітлення їх завершене висновками, виявлене уміння аналізувати факти й події. Але у відповідях допущені несуттєві помилки, деякі незначні помилки, має місце недостатня аргументованість при викладенні матеріалу, нечітко виражене власне ставлення до фактів.
	30-21	В відповіді відтворюються основні моменти питань без достатнього розуміння; здобувач у цілому оволодів суттю питань з даної теми, намагається аналізувати факти й події, робити висновки. Але відповідь неповна, припускаються помилки, припущені неточності.
	20-1	Оцінюється відповідь, що містить рівень елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів питань. Здобувач виявив неспроможність в повному обсязі висвітлити питання чи питання висвітлені неправильно, безсистемно, з грубими помилками, відсутні розуміння основної суті питань, висновки, узагальнення. У відповідях припущені суттєві помилки.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах. Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно - накопичувальна

інформація, яка реєструються в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображуються у відомостях обліку успішності, навчальних картках здобувачів, залікових книжках. Присутність здобувачів на проведенні підсумкового контролю заліку обов'язкова. Якщо здобувач вищої освіти не з'явився на підсумковий контроль, то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Здобувач вищої освіти, який під час складання підсумкового контролю (залік) отримав незадовільну оцінку, складає його повторно. Повторне складання підсумкового заліку допускається не більше двох разів: один раз – викладачеві, а другий – комісії, до складу якої входить керівник кафедри та 2 науково-педагогічних працівника.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	**Оцінка за національною шкалою**	**Оцінка за шкалою ECTS**	
		Оцінка	**Пояснення**
90 – 100	Відмінно («зараховано»)	A	**«Відмінно»** – теоретичний зміст курсу освоєний **цілком,** необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, **всі** навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, **виконані** в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
80 – 89	Добре («зараховано»)	B	**«Дуже добре»** – теоретичний зміст курсу освоєний **цілком**, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом **в основному** сформовані, **всі** навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, **виконані**, якість виконання **більшості** з них оцінено числом балів, близьким до **максимального,** робота з двома-трьома незначними помилками.
75 – 79		C	**«Добре»** – теоретичний зміст курсу освоєний **цілком**, практичні навички роботи з освоєним матеріалом **в основному** сформовані, **всі** навчальні завдання, які передбачені програмою навчання, **виконані**, якість виконання **жодного** з них **не оцінено мінімальним** числом балів, деякі види завдань виконані **з помилками,** робота з декількома незначними помилками або з однією–двома значними помилками.
65 – 74	Задовільно	D	**«Задовільно»** – теоретичний зміст курсу освоєний **неповністю**, але **прогалини не носять істотного** характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом **в основному** сформовані, **більшість** передбачених програмою навчання навчальних завдань **виконано, деякі** з виконаних завдань містять **помилки,** робота з трьома значними помилками.

60 – 64	(«зараховано»)	E	**«Достатньо»** – теоретичний зміст курсу освоєний **частково, деякі** практичні навички роботи **не сформовані, частина** передбачених програмою навчання навчальних завдань **не виконана,** або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до **мінімального**, робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
21–59	Незадовільно («не зараховано»)	FX	**«Умовно незадовільно»** – теоретичний зміст курсу освоєний **частково**, необхідні практичні навички роботи **не сформовані, більшість** передбачених програм навчання, навчальних завдань **не виконано**, або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до **мінімального**; при **додатковій самостійній** роботі над матеріалом курсу **можливе підвищення якості** виконання навчальних завдань (**з можливістю повторного складання**), робота, що потребує доробки
1–20		F	**«Безумовно незадовільно»** – теоретичний зміст курсу **не освоєно**, необхідні практичні навички роботи **не сформовані, всі виконані** навчальні завдання містять грубі **помилки, додаткова самостійна** робота над матеріалом курсу **не приведе** до значимого **підвищення якості** виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Варга А.Я. Системная семейная психотерапия : краткий лекционный курс. СПб.: Речь. 2001. 144 с.
2. Васильченко О.М**.** Діагностика та корекція репродуктивної поведінки особистості: навчально-методичне видання. К.: 2012. 96 с. Режим доступа: http://divovo.in.ua/vasilechenko-olega-mikolayivna-diagnostika-ta-korekciya- reprod.html
3. Максимова Н.Ю. Соціальна робота з сім'єю : підручник Київ : ВПЦ "Київ.ун-т", 2015. 350с.
4. Опорний конспект лекцій з курсу «Психологія сім'ї» для студентів напряму підготовки 6.030103 «Практична психологія». Мукачево: Вид-во МДУ, 2016р. 94с. Режим доступа: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/720/1/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C.%D0%9E.%20%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%20%D1%81%D1%96%D0%BC%27%D1%97.pdf
5. Помиткіна Л.В. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Л.В. Помиткіна, В.В. Злагодух, Н.С. Хімченко Н.І.– К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. 270 с. Режим доступа: http://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf
6. Психологія сім'ї: навч. посібник / [Поліщук В.М., Ільїна Н.М., Поліщук С.А.,Мисник С.О., Савченко Ю.Ю. та ін.]; за заг. ред.В.М. Поліщука. [2-е вид.].Суми: ВТД «Університетська книга». 2008. 282 с.

7. Радчук Г.К., Тіунова О.В. Сімейне виховання. Освітній тренінг для батьків: навчально-методичний посібник. Тернопіль Навч. книга. Богдан, 2010. 120с. Режим доступа: https://bohdan-books.com/upload/iblock/7c0/7c04b9302071ac775c93aaf17c1e4acb.pdf
8. Райгородский Д.Я. Психология и психотерапия семейных конфликтов. М, 2008. 736 с.
9. Столярчук О. А. Психологія сучасної сім'ї : навч.посіб. / О. А. Столярчук. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. 136 с. Режим доступа:http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19502/1/O_Stoliarchuk_PSS_IL.pdf
10. Ушакова І.М. Психологія сім'ї. Конспект лекцій. НУЦЗУ. 2017. Режим доступа:http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/2067/Konspekt_lekcij_PsS.pdf
11. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В. Психология семьи и семейная психотерапия.СПб.: Питер. 1999. 656 с.

Допоміжна

1. Алешина Ю.Е. Индивидуальное и семейное психологическое консультирование. М.: Класс, 1999.208с.
2. Андреева Т.В. Психология семьи: Учебное пособие Монография. СПб.: Речь, 2007. 384 с.
3. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001. 96 с.
4. Дружинин В.Н. Психология семьи. СПб. : Питер, 2007. 176 с.
5. Елизаров А.Н. Основы индивидуального и семейного психологического консультирования: Учебное пособие. М.: «Ось», 2003. 336 с.
6. Елизаров А.Н. Психологическое консультирование семьи: Учебное пособие. М.: «Ось», 2004. 400 с.
7. Захарова Г.И. Психология семейных отношений: Учебное пособие. Челябинск : Изд-во ЮУрГУ, 2009. 63с.
8. Карабанова О.А.Психология семейных отношений и основы семейного консультирования: Учебное пособие. М.: Гардарики, 2005. 320 с.
9. Ковалев С.В. Психология современной семьи : Информ.-метод. материалы к курсу "Этика и психология семейной жизни М. : Просвещение, 1988. 208 с.
10. Кравець В. Психологія сімейного життя: В 2-х ч. Тернопіль, 1995. 695 с.
11. Крюкова Т. Л., Сапоровская М.В., Куфтяк Е.В. Психология семьи: жизненные трудности и совладение с ними. СПб., Речь, 2005. 240 с.
12. Малкина-Пых И.Г. Семейная терапия. М.: Изд-во Эксмо, 2006.
13. Навайтис Г. Семья в психологической консультации М. : Моск. Психологосоц. ин-т, 1999 : Воронеж. НПО МОДЭК. 224 с.
14. Овчарова Р.В. Психология родительства . М. : Академия, 2005. 368 с.
15. Олифирович Н.И., Зинкевич-Куземкина Т.А., Валента Т.Ф. Психология семейных кризи сов. СПб.: Речь, 2007. 360 с.
16. Основы психологии семьи и семейного консультирования: Учеб. пособие для студ. высш. учеб, заведений / Под общ. ред. Н.Н. Посысоева. М.: Издво ВЛАДОС-ПРЕСС, 2004. 328 с.
17. Программа тренинговых занятий по теме: «Детско-родительские» : методические рекомендации / сост. Л.А. Дубовицкая. ХантыМансийск: Принт –Класс, 2010. 66с.
18. Прохорова О.Г. Основы психологии семьи и семейного консультирования: Учебно-методическое пособие по курсу / Под общей редак-цией Торохтий В.С. Москва,

2005. 398 с
19. Психология семейных отношений с основами семейного консультирования: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Е. И. Артамонова, Е. В. Екжанова, Е. В. Зырянова и др.; Под. Ред. Е. Г. Силяевой. М.: Издательский центр «Академия», 2002. 192с.
20. Психологія сімейних взаємин: нав.посіб./[М.С. Корольчук, ПП. Криворучко, В.І. Осьодло та ін.]; заг.ред.М.С. Корольчука. К.:Ніка-Центр, 2010. 296 с.
21. Седих К.В. Психологія сім'ї : навч. посіб.. К.:ВЦ«Академія»,2015. 192 с.
22. Семейная психология : учеб. пособ. для вузов / Л.Б. Шнейдер. Изд. 3-е. М. : Академ. проект; Екатеринбург : Деловая книга, 2007. 736 с.
23. Фонталова Н.С.Психология семьи и семейное консультирование : учеб. Пособие Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2013 Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2013. 136с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Пошукова система Google Scholar http://scholar.google.com/
2. Пошукова система Springer https://link.springer.com/
3. Пошукова система Google books https://books.google.com/
4. Пошукова система WorldWideScience.org https://worldwidescience.org/
5. Пошукова система DOAJ https://www.doaj.org/
6. Пошукова система DOAB https://www.doabooks.org/
7. Пошукова система SpringerOpen https://www.springeropen.com/
8. Електронна бібліотека Наукова періодика України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/
9. Moodle Національний університет «Острозька академія» https://moodle.oa.edu.ua/login/index.php